

آموزش پرستاری

دوره دوم شماره ۲ (پیاپی ۴) تابستان ۱۳۹۲ - شماره استاندارد بین المللی: ۲۳۲۲-۳۸۱۲

- تأثیر اجرای طرح مشاوره و راهنمایی تحصیلی توسط استاد راهنما بر میزان اضطراب دانشجویان کارشناسی

پرستاری ۱

راضیه امینی - مینا جوزی - مریم مقیمیان - پروانه خراسانی

- مؤلفه‌های تأثیرگذار بر میزان رضایتمندی دانشجویان پرستاری از رشته تحصیلی ۱۰

اشرف السادات حکیم

- طراحی و روان‌سنجی مقیاس ارزشیابی تدریس ۲۱

زهره کاشانی‌نیا - مریم رسولی - محمدعلی حسینی - رضا کاشف قریان‌پور

- بررسی وضعیت آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان کارشناسی پرستاری و آرایه راهکارهای کاربردی مبتنی بر

مشکلات ۳۰

مریم شیرازی - فاطمه الحانی - لیلا اکبری - فاطمه سمیعی سیبکی - محمود بابایی - فاطمه حیدری

- تأثیر مداخله آموزشی مبتنی بر مدل اعتقاد بهداشتی بر تداوم رفتار شیردهی ۳۹

آذر طل - فرشته مجلسی - داود شجاعی‌زاده - سیما اسماعیلی شه میرزادی - محمود محمودی مجدآبادی - منور مرادیان

- ارزیابی رضایت دانشجویان پرستاری از بسته آموزشی اصول تغذیه با شیر مادر: آموزش مبتنی بر رایانه ۴۸

محمدعلی وجدانی - مهدی حارث‌آبادی - علی محمد پروینیان - متین قربانی - سیده زهرا جلائی

- تأثیر اجرای برنامه آموزشی بر ارتقای سلامت بیماران وسواس جبری: بر پایه الگوی پندر ۵۶

مریم رادمهر - طاهره اشک‌تراب - لیلا نیسی

- بررسی تأثیر آموزش ورزش‌های هوازی بر میزان خستگی بیماران مولتیپل اسکلروزیس ۶۴

مرضیه پاکیان - مرضیه شبان - معصومه ذاکری‌مقدم - عباس مهران - بهرام سنگلجی

به نام خداوند جان و خرد
مجله آموزش پرستاری
فصلنامه علمی - پژوهشی انجمن علمی پرستاری ایران
دوره دوم - شماره ۲ (پیاپی ۴) - تابستان ۱۳۹۲

- صاحب امتیاز: انجمن علمی پرستاری ایران
- مدیر مسؤول و سردبیر: دکتر فاطمه الحانی
- مدیر اجرایی: دکتر مجتبی ویس مرادی
- شماره پروانه انتشار وزارت ارشاد اسلامی: ۹۴/۴۸۲۳ مورخ ۹۱/۲/۲۰
- شماره استاندارد بین المللی: ۲۳۲۲-۳۸۱۲
- شماره بین المللی نشریه الکترونیکی: ۲۳۲۲-۴۴۲۸ e-ISSN

• شورای نویسندگان (به ترتیب حروف الفبا):

- دکتر محمد اسماعیل پور بندینی، استادیار دانشکده پرستاری و پیراپزشکی گیلان
- دکتر فاطمه الحانی، دانشیار گروه پرستاری دانشگاه تربیت مدرس
- دکتر منیر انوشه، دانشیار گروه پرستاری دانشگاه تربیت مدرس
- دکتر زهره پارسا یکتا، دانشیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران
- دکتر حمید پیروی، دانشیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران
- دکتر محمدعلی چراغی، استادیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران
- دکتر محمدعلی حسینی، استادیار دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- دکتر سیده فاطمه حق دوست اسکویی، دانشیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران
- دکتر محمدرضا حیدری، استادیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه شاهد
- دکتر ناهید دهقان نیری، دانشیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران
- دکتر ناهید رژه، استادیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه شاهد
- دکتر سادات سیدباقر مداح، استادیار دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- دکتر نغمه سیف‌اطمی، دانشیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران
- دکتر آذر طل، دکترای آموزش بهداشت و ارتقای سلامت دانشگاه علوم پزشکی تهران
- دکتر عباس عبادی، استادیار دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله
- دکتر عباس عباس‌زاده، دانشیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
- دکتر شهرزاد غیاثوندیان، استادیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران
- دکتر علی فخرموحدی، استادیار دانشکده پرستاری و پیراپزشکی سمنان
- دکتر مسعود فلاخی خشک‌ناب، دانشیار دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
- دکتر انوشیروان کاظم‌نژاد، استاد گروه آمار زیستی دانشگاه تربیت مدرس
- دکتر عیسی محمدی، دانشیار گروه پرستاری دانشگاه تربیت مدرس
- دکتر ندا مهرداد، استادیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران
- دکتر حسن ناوی‌پور، استادیار گروه پرستاری دانشگاه تربیت مدرس
- دکتر علیرضا نیکبخت نصرآبادی، استاد دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران
- دکتر مجتبی ویس مرادی، استادیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تهران
- دکتر مجیده هروی، استادیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه شاهد
- دکتر فریده یغمایی، دانشیار دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

• ویراستار انگلیسی: دکتر مجتبی ویس مرادی

• ویراستار فارسی: دکتر فاطمه الحانی

• حروفچینی و صفحه‌آرایی: فرشته حیدری

• طراح جلد: اصغر سورانی

• ناشر: انجمن علمی پرستاری ایران

• نشانی: تهران - میدان توحید - دانشکده پرستاری و مامایی تهران

• کدپستی: ۱۴۱۹۷۳۳۱۷۱، صندوق پستی: ۱۴۱۹۵/۳۹۸، تلفن و نمابر: ۶۶۰۹۲۵۳۵

e-mail: info@jne.ir , Website: http://jne.ir

ارزیابی رضایت دانشجویان پرستاری از بسته آموزشی اصول تغذیه با شیر مادر: آموزش مبتنی بر رایانه

محمدعلی وجدانی^۱، مهدی حارث‌آبادی^۲، علی محمد پروینیان^۳، متین قربانی^۴، سیده زهرا جلائی^۵

چکیده

مقدمه: ارزیابی و به‌کارگیری شیوه‌های نوین آموزشی، به منظور جلب رضایت دانشجویان و غنی‌سازی برنامه‌های آموزشی ضروری به نظر می‌رسد. آموزش‌های مبتنی بر رایانه قابلیت‌های متعددی دارند، اما با معایبی نیز همراهند، به طوری که یافته‌های حاصل از به‌کارگیری آن‌ها نتایج متناقضی را نشان داده است. هدف از این مطالعه ارزیابی رضایت دانشجویان پرستاری از بسته آموزشی مبتنی بر رایانه «آموزش اصول تغذیه با شیر مادر» می‌باشد.

روش: این پژوهش یک تحقیق مداخله‌ای و از نوع کاربردی می‌باشد که در نیم سال اول ۱۳۹۱ به صورت تک گروهی و به صورت تمام شماری بر روی دانشجویان ترم ۸ پرستاری دانشگاه علوم پزشکی بجنورد که در حال گذراندن واحد کارآموزی کودکان بوده‌اند، انجام شد. جهت سنجش میزان رضایت دانشجویان، داده‌ها ۳ هفته پس از ارایه بسته آموزشی به آن‌ها، توسط پرسشنامه «رضایت از بسته آموزشی» جمع‌آوری گردید و با استفاده از آمار توصیفی و نرم‌افزارهای آماری SPSS v.16 مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

یافته‌ها: در مجموع ۳۸ نفر از دانشجویان پرستاری در این پژوهش شرکت داشتند. یافته‌ها نشانگر این بود که دانشجویان از بسته آموزشی راضی بوده‌اند. به طوری که ۶۷/۲٪ دانشجویان بیشتر مواقع یا همیشه از محتوای برنامه راضی بوده‌اند. ۸۲/۳۵٪ افراد در بیشتر مواقع یا همیشه از شکل بسته رضایت داشته‌اند. ۹۶/۴۵٪ افراد در بیشتر موارد یا همیشه از راحتی استفاده از بسته راضی بوده‌اند و در کل ۸۲٪ افراد در بیشتر مواقع یا همیشه از کل بسته آموزشی رضایت داشته‌اند.

نتیجه‌گیری: بسته‌های آموزشی مبتنی بر رایانه می‌توانند رضایت دانشجویان پرستاری را در آموزش بالینی جلب نمایند. پیشنهاد می‌گردد این بسته‌ها در آموزش دانشجویان پرستاری بیشتر مورد استفاده قرار گیرد.

کلید واژه‌ها: آموزش مبتنی بر رایانه، اصول تغذیه با شیر مادر، دانشجویان پرستاری، رضایت

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۳/۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۵/۲۶

۱ - کارشناس ارشد پرستاری کودکان، دانشکده پرستاری و مامایی، مربی هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران (نویسنده مسؤول)

پست الکترونیکی: mohammad7287@gmail.com

۲ - کارشناس ارشد پرستاری بهداشت جامعه، دانشکده پرستاری و مامایی، مربی هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران

۳ - کارشناس ارشد پرستاری کودکان، دانشکده پرستاری و مامایی، مربی هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، لار، ایران

۴ - دانشجوی پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران

۵ - دانشجوی پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، بجنورد، ایران

مقدمه

باید اذعان کرد که آموزش پایه و اساسی است که فرهنگ، دانش و فناوری بر آن استوار است و توسعه و پیشرفت جامعه نیز مستلزم داشتن فرهنگی پویا و دانش و فناوری درون‌زا است (۱). امروزه آموزش در کشور بیشتر به صورت سنتی ارائه می‌شود (۲). آموزش پرستاری نیز با تأکید بر دستیابی دانشجویان به شایستگی و کارایی در حیطه‌های مختلف و رفع نیازهای مراقبتی مددجو، از روش‌های سنتی آموزش استفاده می‌کند که دارای مشکلات فراوانی می‌باشد (۳). یکی از حیطه‌های آموزش پرستاری، آموزش بالینی است. دانشجویان پرستاری در بالین بیمار نیاز به دانش و مهارت‌های بالینی دارند تا نیازهای مددجویان و خانواده ایشان را تأمین نمایند. مطالعات انجام شده در کشور ما در خصوص آموزش‌های بالینی نشان می‌دهد که این آموزش‌ها دارای اثربخشی لازم نیست و شکاف نسبتاً عمیقی در روند آموزش سنتی و عملکرد مراقبت‌های بالینی دانشجویان وجود دارد. به طوری که آموزش‌های بالینی موجود، توانایی لازم برای احراز لیاقت و مهارت بالینی را به دانشجو نمی‌دهد. علی‌رغم وجود مشکلات در آموزش بالینی و لزوم بازنگری در نحوه کارآموزی‌های بالینی، به دلیل پیچیدگی آموزش در محیط بالینی تنها تعداد محدودی از پژوهشگران به خود اجازه داده‌اند، آموزش و یادگیری در این محیط و چگونگی بهبود آن را مورد بررسی قرار دهند (۴). پژوهش‌های انجام شده نیز نشان می‌دهند که ۷۲٪ مربیان پرستاری از روش‌های سنتی آموزش استفاده می‌کنند. این در حالی است که ۹۲٪ از دانشجویان پرستاری کاربرد روش‌های فعال و نوین آموزشی را به روش‌های سنتی و غیرفعال ترجیح می‌دهند و تمایل زیادی نسبت به استفاده از آن‌ها نشان می‌دهند. بنابراین، ارزیابی و به‌کارگیری شیوه‌های نوین آموزشی، به منظور جلب رضایت دانشجویان و غنی‌سازی برنامه‌های آموزشی ضروری به نظر می‌رسد (۳).

در آموزش مباحث مربوط به دروس علوم پزشکی در سایر کشورها، گرایش رو به رشدی در جایگزینی آموزش سنتی با آموزش الکترونیکی صورت گرفته تا نیازهای دانشجویان را در ارتباط با سهولت دسترسی به اطلاعات و سایر قابلیت‌های فناوری برآورده نماید (۵).

آموزش به کمک نرم‌افزارهای رایانه‌ای، یکی از انواع آموزش الکترونیکی است (۱). در حال حاضر برنامه‌های آموزشی طراحی شده با رایانه در جامعه رواج پیدا کرده است. برنامه‌های آموزشی که در آن از رایانه برای ارائه تمام یا اغلب یک مطلب خاص استفاده می‌شود، برنامه‌های آموزشی مبتنی بر رایانه (Computer Based Instruction: CBI) نامیده می‌شوند. مزایای زیادی برای ارائه مطالب آموزشی به کمک رایانه وجود دارد که عبارتند از: محدود نبودن آن‌ها به زمان و مکان خاص، حفظ بهتر اطلاعات، توانایی چندرسانه‌ای، امکان دسترسی بیشتر، آموزش فردی، ارائه همسان درس‌ها، متناسب بودن دروس با میزان پیشرفت مخاطب، و شرکت فعالانه مخاطب. علاوه بر آن قابلیت تطابق بیشتر با نیازهای افراد با صرف هزینه کمتر و قابلیت ذخیره و بازیابی حجم بالایی از اطلاعات را دارا می‌باشد، که باعث تقویت انگیزه فراگیران نیز می‌گردد. دسترسی کارآمد و به موقع را به محتوای یادگیری فراهم می‌کند و در مقایسه با آموزش سنتی، فراگیران بیشتر یاد می‌گیرند (۶). از دیگر مزایای کاربرد رایانه در آموزش، می‌توان به سرگرم نمودن یادگیرنده، معلمی صبور اما با انعطاف‌پذیری کم، ایجاد امنیت خاطر برای یادگیرنده و مقرون به صرفه نمودن آموزش اشاره نمود (۳). آموزش مبتنی بر رایانه با طبیعت تعاملی، هدایت توسط خود، انعطاف‌پذیری و سایر خصوصیاتش سبب حل برخی مسایل و مشکلات آموزشی پرستاری از قبیل عدم دسترسی به برخی از بیماران به دلیل مسایل قانونی و شرعی یا موارد نادر و کمیاب شده و اضطراب دانشجویان در برخورد اولیه را حل نموده و برنامه‌های آموزشی را غنی‌تر و پربارتر می‌نماید (۵). اما استفاده از رایانه با معایبی نیز همراه است که می‌توان به عدم توانایی آن در برقراری روابط انسانی و عاطفی، گران بودن تجهیزات و غیرواقعی بودن شبیه‌سازی‌ها اشاره کرد (۳). نبودن زیرساخت‌های مناسب، عدم درک مناسب از محیط‌های مجازی آموزشی و عدم مهارت تکنیکی و فنی لازم جهت کار با رایانه و شبکه وابسته به آن توسط مدرسان و فراگیران از دیگر معایب آن می‌باشد (۵).

در آمریکا، آموزش به کمک رایانه به طور وسیع در آموزش پرستاری استفاده می‌شود. مطالعات انجام شده در زمینه سودمندی آموزش به کمک رایانه در مقایسه با سایر شیوه‌های رایج آموزشی، نتایج مثبت و امیدوار کننده‌ای را

نشان داده‌اند. با این حال، در کشور ما هنوز از آن در آموزش پرستاری کم استفاده می‌شود و پژوهشگران در بررسی و مرور بر مطالعات، به نتایج متناقض در رابطه با اثربخشی و مفید بودن آن در آموزش پرستاری دست یافته‌اند. از طرفی کارایی رایانه به کمک توانایی‌هایش در ترکیب متن، صدا، تصاویر، شبیه‌سازی موقعیت‌ها و ارایه بازخورد سریع به یادگیرنده، موضوعی قابل بررسی است (۳). از طرفی برای ارتقای یادگیری، آموزش‌دهندگان پرستاری باید از دیدگاه دانشجویان در مورد توسعه برنامه آموزشی آگاه شوند. درک دیدگاه دانشجویان در ارتباط با عوامل مرتبط با آموزش و بالین پرستاری حیاتی است (۴). بدون شک، ارزیابی و اظهارنظر دانشجویان پیرامون عناصر و ویژگی‌های سیستم آموزشی مورد نظر، می‌تواند بیانگر میزان موفقیت این گونه خدمات در جلب نظر و رضایت آن‌ها بوده و مشکلات و دشواری‌های آن‌ها را در تعامل با سیستم آموزشی روشن سازد (۳).

یکی از حوزه‌های مهم آموزش بالینی برای دانشجویان پرستاری، بخش‌های بستری کودکان شیرخوار است. آموزش مادران در زمینه تغذیه کودک شیرخوار خود موجب تحقق مفهوم آموزش به بیمار به عنوان یکی از نقش‌های کلیدی پرستاران خواهد شد. از این رو ایجاد آمادگی در دانشجویان پرستاری جهت ایفای این نقش ضروریست (۷-۹). با توجه به مشکلاتی که جهت ایجاد آمادگی در دانشجویان با آموزش‌های سنتی همراه است و نیز لزوم جلب رضایت دانشجویان از روش آموزشی مورد استفاده در بالین، این سؤال مطرح می‌شود که آیا به‌کارگیری آموزش الکترونیکی در آموزش بالینی می‌تواند موجبات رضایت دانشجویان را فراهم نماید، بدین منظور در این پژوهش رضایت دانشجویان پرستاری از بسته آموزشی مبتنی بر رایانه «آموزش اصول تغذیه با شیر مادر» مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

روش مطالعه

این پژوهش یک مطالعه مداخله‌ای از نوع کاربردی می‌باشد که در سال ۱۳۹۱ و به منظور ارزیابی رضایت دانشجویان پرستاری از بسته آموزشی مبتنی بر رایانه «اصول تغذیه با شیر مادر» طراحی گردیده است. جمعیت مورد مطالعه تمام دانشجویان در حال تحصیل در دانشگاه

علوم پزشکی بجنورد، در مقطع کارشناسی پرستاری هستند که در حال گذراندن واحد کارآموزی کودکان خود می‌باشند. نمونه‌گیری به صورت تمام شماری انجام شد. از ویژگی‌های ورود به مطالعه می‌توان به دسترسی افراد به رایانه و توانایی استفاده از بسته آموزشی اشاره کرد. روش اجرا به این نحو بوده که قبل از شروع کارآموزی در بخش کودکان، با توجه به نیازسنجی‌های انجام شده توسط محقق (مصاحبه با افراد صاحب‌نظر مانند مادران دارای کودک شیرخوار، پرسنل بهداشتی شاغل در بخش از جمله پرستاران و پزشکان و نیز مطالعات کتابخانه‌ای و مرور مقالات مرتبط) درباره نیازهای آموزشی مادران در زمینه شیردهی صحیح، یک بسته آموزشی در رابطه با اصول صحیح تغذیه با شیر مادر، در قالب DVD و به صورت نرم‌افزار قابل نصب بر روی انواع رایانه و با کمک نرم‌افزار مولتی مدیا بیلدر و نرم‌افزارهای جانبی طراحی گردید. این نرم‌افزار آموزشی به صورت تعاملی و با استفاده از امکانات چندرسانه‌ای اصول صحیح تغذیه با شیر مادر (نحوه شروع و ادامه شیردهی، مزایای شیر مادر، فرآیند تولید شیر، ترکیب شیر مادر، نحوه به‌کارگیری رفلکس‌ها، وضعیت حین شیردهی، مکیدن صحیح پستان، الگوی صحیح شیردهی و نحوه آروغ‌گیری) را به مخاطبان خود می‌آموزد. پس از حضور دانشجویان پرستاری در بخش کودکان این بسته آموزشی به همراه آموزش روش استفاده از آن در اختیار آن‌ها قرار گرفت تا به صورت مستقل اصول تغذیه با شیر مادر را بیاموزند. بدین منظور از آن‌ها درخواست شد تا بسته آموزشی را حداقل یک مرتبه مرور نمایند، سپس مطالب فراگرفته شده را به مادران آموزش دهند و در صورت تمایل مادران، بسته آموزشی را در اختیار آن‌ها قرار دهند. برای ارزیابی رضایت دانشجویان از بسته آموزشی از آن‌ها خواسته شد تا در پایان کارآموزی (۳ هفته بعد از شروع مداخله) ابزار جمع‌آوری داده‌ها را تکمیل نمایند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها یک پرسشنامه شامل دو قسمت اطلاعات دموگرافیک و ارزیابی رضایت از بسته آموزشی بود. قسمت دوم شامل ۸ سؤال چندگزینه‌ای و ۴ سؤال باز بود (در مجموع ۱۲ سؤال). سؤالات ۱ تا ۴ برنامه را از نظر محتوا، سؤالات ۵ و ۶ از نظر شکل و نمای ظاهری و سؤالات ۷ و ۸ از نظر راحتی استفاده، بسته آموزشی را از دیدگاه دانشجویان مورد ارزیابی قرار می‌داد. همچنین سؤالات باز جهت استفاده پژوهشگر برای بهبود بسته

برای ارزیابی محتوای برنامه فراوانی پاسخ‌های دانشجویان به سؤالات ۱ تا ۴ مورد بررسی قرار گرفت، بر این اساس ۶۷/۲٪ دانشجویان بیشتر مواقع یا همیشه از برنامه راضی بوده‌اند. برای ارزیابی شکل و ظاهر برنامه، فراوانی پاسخ‌های افراد به سؤالات ۵ و ۶ مورد بررسی قرار گرفت، که ۸۲/۳۵٪ افراد در بیشتر مواقع یا همیشه از برنامه رضایت داشته‌اند. برای ارزیابی راحتی استفاده از برنامه، فراوانی پاسخ‌های افراد به سؤالات ۷ و ۸ مورد بررسی قرار گرفت، بر این اساس ۹۶/۴۵٪ افراد در بیشتر موارد یا همیشه از برنامه راضی بوده‌اند. برای ارزیابی کلی برنامه، فراوانی پاسخ‌های افراد به کلیه سؤالات بررسی شد و مشخص شد در کل ۸۲٪ افراد در بیشتر مواقع یا همیشه از برنامه رضایت داشته‌اند.

در نهایت پاسخ‌های افراد به سؤالات باز مورد بررسی قرار گرفت. در پاسخ به سؤال ۹ که پرسیده شده بود، کدام قسمت از برنامه بیشتر مورد علاقه شما بود؟، ۳۹/۲٪ از کاربران به فیلم‌های آموزشی و ۲۵٪ آموزش‌های صوتی را به عنوان مواردی انتخاب کرده بودند که بیشتر مورد علاقه آن‌ها بود و ۳۵/۸٪ از دانشجویان نظری نداشتند. در پاسخ به سؤال ۱۰ که پرسیده شده بود، کدام قسمت از برنامه کمتر مورد علاقه شما بود؟، ۱۵/۸٪ از افراد اعتقاد داشتند که قسمت آموزش‌های صوتی کمتر مورد علاقه آن‌ها بوده و ۸۳/۲٪ نظر خاصی نداشتند. در پاسخ به سؤال ۱۱ که پرسیده شده بود، از نظر محتوایی چه تغییراتی بهتر است در بسته آموزشی داده شود؟، ۱۶٪ افراد اعتقاد داشتند که اگر بازی‌های آموزشی به بسته آموزشی اضافه شود بهتر است و ۲۰/۸٪ به افزایش محتوای بسته آموزشی و ۴/۷٪ افراد ساده کردن محتوای برنامه را پیشنهاد نموده‌اند و ۵۸/۵٪ افراد نظر خاصی نداشته‌اند. در پاسخ به سؤال ۱۲ که نظر افراد را در مورد شکل بسته آموزشی درخواست نموده بود، ۲۵٪ از آن‌ها اعتقاد داشتند که اگر به کیفیت تصاویر و صوت به کار رفته افزوده شود بهتر است. ۲۹/۲٪ اعتقاد داشتند که اگر بسته آموزشی به اشکال دیگر (بسته‌های قابل استفاده با گوشی همراه، فیلم، برخط و ...) هم وجود داشته باشد بهتر است. ۴۵/۸٪ از افراد هم نظر خاصی نداشتند. در جدول شماره ۱ نتایج پاسخ‌های دانشجویان به سؤالات پرسشنامه ارایه گردیده است.

آموزشی و نیز تحلیل سؤالات چند گزینه‌ای طراحی گردید. جهت اعتبار علمی ابزار گردآوری اطلاعات، روش اعتبار محتوی و صوری به کار گرفته شد. بدین منظور این ابزار توسط اساتید محترم و صاحب‌نظران مورد بررسی قرار گرفت و نظرات اصلاحی آن‌ها اعمال گردید و در نهایت با توجه به این نظرات، ابزار معتبر گردید. برای سنجش پایایی ابزار، اطلاعات به دست آمده از ۱۰ نفر از دانشجویان استخراج گردید و سپس به روش دو نیم کردن، ضریب همبستگی آن‌ها با استفاده از فرمول اسپیرمن برون محاسبه شد. نتیجه حاصله ضریب همبستگی آزمون را معادل ۰/۸۴ نشان داد که با توجه به این امر، اعتماد علمی بر پایایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. داده‌ها با استفاده از آمار توصیف و نرم‌افزارهای آماری (SPSS v.16) مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت تا میزان رضایت دانشجویان پرستاری از بسته آموزشی مبتنی بر رایانه «آموزش اصول تغذیه با شیر مادر» ارزیابی گردد. لازم به ذکر است که این پرسشنامه یک ابزار استاندارد می‌باشد که برای اولین بار در ایران توسط اقبلی مورد استفاده قرار گرفت (۱۰). در این مطالعه از مسؤولین و برنامه‌ریزان آموزشی کسب اجازه گردید و از کلیه نمونه‌ها رضایت‌نامه کتبی گرفته شد و به آن‌ها اطمینان داده شد که در مورد انصراف از پژوهش کاملاً مختارند. در هر بخش از پژوهش اطلاعات دانشجویان شرکت‌کننده به صورت کاملاً محرمانه حفظ شد و به آنان اطمینان داده شد که شرکت یا عدم شرکت در پژوهش و نمرات حاصل از این پژوهش تأثیری بر نمرات اصلی آن‌ها نخواهد داشت. جهت رفع هرگونه ابهام، افراد شرکت‌کننده می‌توانستند با مراجعه حضوری و غیرحضوری (تماس تلفنی و پست الکترونیک) به محقق، پاسخ سؤالات خود را دریافت نمایند.

یافته‌ها

در مجموع ۳۸ نفر از دانشجویان پرستاری با میانگین و انحراف معیار سنی $22/3 \pm 1/3$ در این مطالعه شرکت داشتند. همه دانشجویان خانم و در حال گذراندن ترم ۸ رشته پرستاری بودند. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که دانشجویان از بسته آموزشی راضی بوده‌اند.

جدول ۱- جدول درصد فراوانی پاسخ‌های دانشجویان ترم ۸ پرستاری دانشکده پرستاری مامایی دانشگاه علوم پزشکی بجنورد به سؤالات پرسشنامه

ارزیابی رضایت از بسته آموزشی در سال ۱۳۹۱

سؤالات	همیشه	بیشتر مواقع	تأخیری	بعضی مواقع	هرگز
سؤال ۱: آیا برنامه اطلاعات دقیق مورد نیاز شما را ارایه می‌دهد؟	۱۹/۵٪	۴۰/۹٪	۳۱/۳٪	۵/۲٪	۳/۱٪
سؤال ۲: آیا محتوای ارایه شده در برنامه نیازهای شما را برآورده می‌کند؟	۱۶/۸٪	۵۲٪	۲۳/۹٪	۲/۲٪	۵/۲٪
سؤال ۳: آیا اطلاعات ارایه شده در قسمت‌های مختلف برنامه دقیقاً مناسب نیازهای شما بود؟	۳۰٪	۴۰/۸٪	۱۹/۹٪	۶/۲٪	۳/۱٪
سؤال ۴: آیا برنامه حاوی اطلاعات به اندازه کافی است؟	۲۰/۸٪	۴۸٪	۲۳/۸٪	۲/۳٪	۵/۲٪
سؤال ۵: آیا فکر می‌کنید برنامه در قالب مناسب و مفیدی ارایه شده است؟	۲۵/۲٪	۴۷/۸٪	۱۶/۷٪	۸/۴٪	۲٪
سؤال ۶: آیا اطلاعات ارایه شده در برنامه ساده و قابل فهم بودند؟	۳۹/۷٪	۵۲٪	۳/۲٪	۵/۲٪	۰
سؤال ۷: آیا به عنوان یک کاربر نصب و به کارگیری برنامه راحت و آسان بود؟	۵۰/۷٪	۴۵/۸٪	۱/۳٪	۲/۳٪	۰
سؤال ۸: آیا کار با برنامه آسان بود؟	۶۸/۹٪	۲۷/۵٪	۳/۶٪	۰	۰

بحث

تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که در کل دانشجویان از بسته آموزشی راضی بوده‌اند. برای ارزیابی محتوای برنامه پاسخ‌های دانشجویان به سؤالات ۱ تا ۴ به دست آمد، بر این اساس ۶۷/۲٪ دانشجویان بیشتر مواقع یا همیشه از محتوای برنامه راضی بوده‌اند. این یافته مشابه یافته‌های اقبل می‌باشد. در مطالعه وی ۶۷٪ افراد مورد مطالعه در بیشتر مواقع یا همیشه محتوای برنامه را متناسب با نیازهای خود تشخیص داده بودند و تنها ۳٪ آن‌ها از محتوای بسته هرگز راضی نبوده‌اند (۱۰). این یافته را می‌توان با توجه به نیازسنجی صورت گرفته که در هر دو مطالعه به صورت مشابه انجام گرفته، توجیه کرد. بدون شک برای ارتقای رضایت از محتوای بسته آموزشی باید تغییراتی را در شیوه نیازسنجی ایجاد نمود، هرچند همین میزان رضایت از بسته آموزشی نیز قابل توجه می‌باشد. همچنین در پاسخ به سؤالات باز، برخی از دانشجویان افزایش محتوای بسته آموزشی و ساده کردن محتوای برنامه را پیشنهاد نموده بودند، که امید است جهت ارتقای رضایت مخاطبان در طراحی بسته‌های آموزشی مشابه، مورد توجه قرار گیرد.

برای ارزیابی شکل برنامه، پاسخ‌های افراد به سؤالات ۵ و ۶ مورد بررسی قرار گرفت که ۸۲/۳۵٪ افراد در بیشتر مواقع یا همیشه از برنامه رضایت داشته‌اند. در مطالعه اقبل نیز حدود ۸۳٪ از افراد مورد مطالعه در بیشتر مواقع یا همیشه از بسته راضی بوده‌اند و هیچ‌کدام از افراد گزینه هرگز را برای این بعد انتخاب نکرده بودند (۱۰). این یافته را می‌توان با محبوبیت ذاتی آموزش‌های مبتنی بر رایانه در بین مخاطبان مرتبط دانست. در تکمیل تحلیل

این یافته به بررسی پاسخ افراد به سؤال ۹ که پرسیده شده بود «کدام قسمت از برنامه بیشتر مورد علاقه شما بود؟» می‌پردازیم. میزان ۳۹/۲٪ از کاربران به فیلم‌های آموزشی و ۲۵٪ آموزش‌های صوتی را به عنوان مواردی انتخاب کرده بودند که بیشتر مورد علاقه آن‌ها بود. همچنین در پاسخ به سؤال ۱۰ که پرسیده شده بود، کدام قسمت از برنامه کمتر مورد علاقه شما بود؟، ۱۵/۸٪ از افراد اعتقاد داشتند که قسمت آموزش‌های صوتی کمتر مورد علاقه آن‌ها بوده است. همچنین دانشجویان در پاسخ به سؤالات باز، اعتقاد داشتند که اگر بازی‌های آموزشی به بسته آموزشی اضافه شود و به کیفیت تصاویر و صوت به کار رفته در بسته آموزشی افزوده شود بهتر است. برخی نیز اعتقاد داشتند که اگر بسته آموزشی به اشکال دیگر (بسته‌های قابل استفاده با گوشی همراه، فیلم، برخط و ...) هم وجود داشته باشد بهتر است. از این نتایج می‌توان جهت رفع نقایص این بسته آموزشی و یا ارتقای آن و در نتیجه ایجاد رضایت بیشتر در مخاطبان بهره گرفت و نیز می‌توان آن‌ها را در بسته‌های آموزشی که احتمالاً در آینده طراحی خواهد شد به کار گرفت.

برای ارزیابی راحتی استفاده از برنامه، پاسخ‌های افراد به سؤالات ۷ و ۸ مورد بررسی قرار گرفت که بر این اساس ۹۶/۴۵٪ افراد در بیشتر موارد یا همیشه از برنامه راضی بوده‌اند. در مطالعه اقبل ۶۰/۴٪ افراد در بیشتر مواقع یا همیشه از برنامه راضی بوده‌اند و تنها ۲/۱٪ از افراد هرگز از نظر راحتی استفاده از بسته راضی نبوده‌اند (۱۰). هرچند با توجه به تجربیات گذشته، در طراحی این بسته آموزشی، سادگی و راحتی به کارگیری آن به عنوان یک خصوصیت بنیادین در نظر گرفته شده بود، با این حال این یافته نشان می‌دهد که دانشجویان

سه روش سخنرانی، حل مسأله و خودآموز با رایانه در دانشجویان ترم ۴ کارشناسی پیوسته پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی شهید بهشتی انجام دادند. نتایج این مطالعه نشان داد که هر سه روش آموزشی موجب پیشرفت مثبت در یادگیری دانشجویان پرستاری در خواندن الکتروکاردیوگرام شد و این افزایش در گروه خودآموز با رایانه کمتر از سایر گروه‌ها بود. نویسنده آورده است که شاید تأثیر کم این روش ناشی از عدم آشنایی و بی‌تفاوتی دانشجویان در استفاده از این روش بوده است. از طرفی هنوز در نظام آموزشی ما یادگیری مستقل کاملاً مورد پذیرش قرار نگرفته است و به منظور ایجاد دوره‌های فعال یادگیری و ایجاد زمینه تفکر در یادگیرندگان، باید تلفیقی از روش‌های آموزشی و الگوی تدریس استفاده گردد (۳). این یافته‌ها نشانگر این است که علی‌رغم رضایت دانشجویان پرستاری از بسته آموزشی طراحی شده در این مطالعه، هنوز در مورد به کارگیری آن‌ها اطمینان کامل وجود ندارد. بر این اساس توصیه می‌شود تحقیق و پژوهش در این حوزه همچنان ادامه داشته باشد.

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش در مورد فرضیه پژوهش مبنی بر این که بسته آموزشی مبتنی بر رایانه باعث ایجاد رضایت در دانشجویان پرستاری می‌شود، فرض مذکور را تأیید می‌نماید. نتایج اکثریت مطالعات موجود نیز تأییدکننده اثرات مثبت آموزش مبتنی بر رایانه در ایجاد رضایت در کاربران می‌باشد. اما همچنان نتایج ضد و نقیض می‌باشد که برای رفع آن‌ها نیاز به مطالعات بیشتر احساس می‌شود.

این پژوهش محدودیت‌هایی نیز داشت، از جمله تعداد نمونه کم که قابلیت تعمیم یافته‌ها به سایر دانشجویان و سایر دروس پرستاری و واحدهای عملی و مهارتی را کاهش می‌دهد، لذا انجام مطالعات دیگری با تعداد نمونه بیشتر و در سایر دروس پرستاری ضروری به نظر می‌رسد.

پژوهشگران پیشنهاد می‌نمایند در آموزش پرستاری، از روش‌های تلفیقی و فعال استفاده شود. با توجه به قابلیت کاربرد رایانه توسط بسیاری از فارغ‌التحصیلان این

پرستاری از توانایی بالایی جهت به کارگیری بسته‌های آموزشی مبتنی بر رایانه برخوردار هستند. این یافته هم‌راستا با یافته‌های Becker و همکارانش (۲۰۱۰) هستند. در مطالعه ایشان ۷۹ نفر شرکت داشتند که ۳۸٪ آن‌ها تجربه استفاده از رایانه را نداشتند. با این وجود نتایج نشان‌دهنده تغییرات معنادار در حیطه‌های مورد مطالعه بوده و شرکت‌کنندگان گزارش کردند که مشکلی در تعامل با برنامه نداشتند (۶). این یافته‌ها نشانگر این است که شرایط تا حدود زیادی برای گسترش آموزش‌های الکترونیکی هم در زمینه آموزش به دانشجویان و هم آموزش به بیماران فراهم می‌باشد و نگرانی از عدم وجود زمینه مناسب و امکانات، بی‌مورد است که شاید دلیل این امر پیشرفت قابل توجهی باشد که در زمینه‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری آموزش‌های الکترونیکی و دانش رایانه‌ای صورت گرفته است.

برای ارزیابی کلی برنامه، پاسخ‌های افراد به کلیه سؤالات بررسی شد و مشخص گردید که اکثریت افراد در بیشتر مواقع یا همیشه از برنامه رضایت داشته‌اند. در مطالعه سیلوش و هابی و همکاران که با هدف مقایسه اثربخشی دو روش آموزش سخنرانی و نرم‌افزار چندرسانه‌ای بر یادگیری پرستاران اجرا شد، ۹۰ نفر از پرستاران یکی از بیمارستان‌های اصفهان شرکت داشتند. نتایج به طور کلی بیانگر اثربخشی هر دو شیوه سخنرانی و نرم‌افزار چندرسانه‌ای بود؛ اما با توجه به ویژگی‌های آموزش الکترونیکی شامل یادگیری براساس علاقه فراگیر، به صرفه بودن، کارایی، در دسترس بودن، انعطاف‌پذیری، طراحی مناسب، فراگیر محور و گسترش پذیر بودن، این شیوه آموزشی توصیه شده است (۱). وجدانی و همکاران نیز طی یک مطالعه نیمه تجربی، تأثیر یک بسته آموزشی مبتنی بر رایانه را در انجمن صرع ایران و با حضور ۸۰ نوجوان مبتلا به صرع در دو گروه مداخله و کنترل، مورد بررسی قرار دادند. نتایج این مطالعه نشان داد که افراد شرکت‌کننده از تمایل و قابلیت خوبی در استفاده از بسته آموزشی مبتنی بر رایانه برخوردار بودند. در نهایت نویسنده بسته آموزشی مبتنی بر رایانه را به عنوان یک روش کاربردی برای آموزش پیشنهاد کرده است (۶). اما قزلباش و همکاران مطالعه‌ای با هدف تعیین و مقایسه تأثیر یادگیری خواندن صحیح الکتروکاردیوگرام با استفاده از

یادداری با استفاده از روش‌های گوناگون آموزشی نظیر قصه‌گویی، آموزش مبتنی بر رایانه و مبتنی بر وب و روش‌های سنتی آموزش در دانشجویان پرستاری انجام داد.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی و کلیه دانشجویان شرکت‌کننده در پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

رشته و فایق آمدن بر مشکلات مربوط به عدم وجود زمان کافی جهت شرکت در کلاس‌های حضوری، در آموزش ضمن خدمت می‌توان از این روش آموزشی بهره گرفت. برای مطالعات آینده پیشنهاد می‌شود پژوهشی با تعداد نمونه بیشتر برای بررسی تأثیر آموزش مبتنی بر رایانه در آموزش دروس پرستاری انجام شود و نظرات دانشجویان و اساتید نسبت به آموزش مبتنی بر رایانه و همچنین هزینه‌های اجرایی آن بررسی گردد. همچنین می‌توان پژوهش‌هایی به منظور مقایسه میزان یادگیری و

منابع

- 1 - Siavash Vahabi Y, Tadrissi SD, Ghayem S, Ebadi A, Daneshmandi M, Saghaei M. Comparing the Effect of Triage Education in Lecture and Multimedia Software on Nurses Learning. *Iranian Journal of Critical Care Nursing*. 2011; 1(4): 7-12.
- 2 - Baghaei R, Rasouli D, Rahmani AR, Mohammadpour Y, Jafarizadeh H. [Effect of web-based education on cardiac dysrhythmia learning in nursing student of Urmia University of Medical Sciences]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2012; 12(4): 240- 248. (Persian)
- 3 - Ghezelghash A, Atashzadeh Shurideh F, Alavi Majd H, Yaghmaei F. [Comparing methods of lecturing, problem solving and self-learning via internet to learn proper interpretation of electrocardiogram among nursing student]. *Nursing Research*. 2008; 10(3): 7-15. (Persian)
- 4 - Hemmati Maslakpak M, Khalilzadeh H. [Nursing Students' Perspectives on Effective Clinical Education: A Qualitative Study]. *Iranian Journal of Education in Medical Science*. 2011; 11(7): 718-727. (Persian)
- 5 - Mirzaei M, Ahmadipour F, Azizian F. [Viewpoints of students of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences towards e-Learning in teaching clinical biochemistry]. *Journal of Medical Education and Development*. 2012; 7(2): 67-74. (Persian)
- 6 - Vejdani MA, Alhani F, Kermanshahi S. [Impact of a Computer Based Instruction Package on the quality of life of adolescents with Epilepsy]. *Journal of North Khorasan University of Medical Science*. 2011; 4(3): 89-99. (Persian)
- 7 - Saba MS, Bazm Amoon H, Razavi Z. [Comparing the effects of two educational methods (In place and out place) on Breast feeding in pregnant mothers]. *Journal of Hamadan University of Medical Science*. 2005; 3(12): 42-47. (Persian)
- 8 - Nasre Poor FT, Nooh Jah S, Sharifat R. [Assessment of breast feeding pattern and relative factors in the pediatrics that refer to health and cure system in Omidieh]. *Faslnameh Jentashaoir*. 2010; 2(3): 118-124. (Persian)
- 9 - Ghaffari V, Vahidshahi K, Parvinnejad N, Ghavanchzadeh T. [Assessment of mothers Knowledge and attitude toward exclusive Breast feeding in Sari]. *Journal of Jahrom University of Medical Science*. 2007; 1(7): 53-61. (Persian)
- 10 - Aghbali Y. [Designing and evaluating a multimedia educational package for patient with diabete]. Dissertation. Tarbiat Modares University, 2004. (Persian)

Nursing students' satisfaction of the breast feeding educational package: A computer-based education

Vejdani¹ MA (MSc.) - Haresabadi² M (MSc.) - Parvinian³ AM (MSc.) - Ghorbani⁴ M (B.Sc) - Galaei⁵ SZ (B.Sc).

Introduction: Implementation and evaluation of new educational methods are essential to both improve nursing students' satisfaction and quality of nursing education program. Computer-based education has been shown to have both limitations and advantages in different studies. The aim of study was to assess nursing students' satisfaction of the breast feeding educational package presented using computer-based education.

Method: An experimental study using a pre-post design was conducted with 38 nursing students in the eighth semester of nursing program. The data was gathered using the questionnaire of satisfaction of the educational package. The data was analyzed using descriptive and inferential statistics.

Results: The students were satisfied with the educational package. About 67.2%, of the students were always or often were satisfied with the educational package. 82.35% and 96.45% of them most often and always were satisfied with the educational package content and its user-friendliness, respectively. Generally, 82% of the students were most often and always satisfied with the educational package.

Conclusion: The computer-based education can improve the satisfaction of students during clinical education. It is recommended to increase the application of this package in nursing education.

Key words: computer-based education, breast feeding, nursing students, satisfaction

Received: 29 May 2013

Accepted: 17 August 2013

1 - Corresponding author: School of Nursing, Nourth Khorasan University of Medical Sciences, Bojnourd, Iran

e-mail: mohammad7287@gmail.com

2 - School of Nursing, Nourth Khorasan University of Medical Sciences, Bojnourd, Iran

3 - School of Nursing, Shiraz University of Medical Sciences, Lar, Iran

4 - School of Nursing, Nourth Khorasan University of Medical Sciences, Bojnourd, Iran

5 - School of Nursing, Nourth Khorasan University of Medical Sciences, Bojnourd, Iran

- *Effect of the educational counseling program by the supervisor on the level of anxiety in bachelor degree nursing students* 9
Amini R (MSc.) - Jouzi M (MSc.) - Moghimian M (MSc.) - Khorasani P (MSc.).
- *Factors affecting satisfaction of nursing students of nursing major*..... 20
Hakim A (MSc.).
- *Designing and psychometric analysis of the teaching evaluation scale* 29
Kashaninia Z (Ph.D) - Rassouli M (Ph.D) - Hosseini MA (Ph.D) - Kashef Ghorbanpour R (MSc.).
- *Assessment of the condition of clinical education from the viewpoints of undergraduate nursing students: presentation of problem-oriented strategies* 38
Shirazi M (MSc.) - Alhani F (Ph.D) - Akbari L (MSc.) - Samiei Sibani F (MSc.) - Babaei M (MSc.) - Heidari F (MSc.).
- *Effect of the educational intervention based on the health belief model on the continuation of breastfeeding behavior*..... 47
Tol A (Ph.D) - Majlessi F (MD) - Shojaeizadeh D (Ph.D) - Esmalee Shahmirzadi S (MSc.) - Mahmoudi Majdabadi M (Ph.D) - Moradian M (MSc.).
- *Nursing students' satisfaction of the breast feeding educational package: A computer-based education*..... 55
Vejdani MA (MSc.) - Haresabadi M (MSc.) - Parvinian AM (MSc.) - Ghorbani M (B.Sc) - Galaei SZ (B.Sc).
- *Effect of the educational program based on Pender's theory on the health promotion in patients with obsessive-compulsive disorder*..... 63
Radmehr M (MSc.) - Ashktorab T (Ph.D) - Neisi L (MSc.).
- *Effect of aerobic exercises on the level of fatigue in patients with Multiple Sclerosis* 73
Pazokian M (MSc.) - Shaban M (MSc.) - Zakerimoghdam M (MSc.) - Mehran A (MSc.) - Sanglaj B (MSc.).